

Criminal Liability: On Element of Offence Against

Phrakrupariyutsarakarn^{1*}

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

* Corresponding author. E-mail: prakruthawil2510@gmail.com

ABSTRACT

The purpose of this article is to present criminal liability: on element of offence against. Structure of criminal liability under the Criminal Code is divided into elements called External Action (Actus Reus) which are offender, action, and object of action; and Internal Action (Mens Rea) which are intention and negligence. In case that such crime requires a causation, offender will be subject to criminal liability upon such result which is related to action pursuant to relationship principle between action and result. Based on the research, it appears that offences under the Criminal Code, Part II: Offence, Title X: Offence Against Life and Body, Chapter 1: Offence Causing Death according to Sections 288, 289, 290, 291, 292, 293 and 294, require causation. The law must be strictly interpreted in compliance with interpretation rule. External Action of such offence that is offender and object of action means ordinary person and juristic person, exclusive of humanoid robot with artificial intelligence. External Action that is the object of action should be any ordinary person who is alive only, thus excluding brain - dead person.

Keywords: Offence; Person; Death

ความรับผิดชอบในทางอาญา : กรณีองค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต

พระครูปริยัติสารการ^{1*}

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: prakruthawil2510@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอความรับผิดชอบในทางอาญา : กรณีองค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต โครงสร้าง ความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มีการแบ่งองค์ประกอบความผิด ได้แก่ องค์ประกอบภายนอก คือ ผู้กระทำการกระทำ วัตถุแห่งการกระทำและองค์ประกอบภายใน คือ เจตนา กับ ประมาท สำหรับความผิดอาญาประเภทที่ต้องมีผลปรากฏ ผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบในทางอาญาต่อเมื่อผลของการกระทำสัมพันธ์กับการกระทำตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ ผลการศึกษา พบว่า ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิด ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิตตามมาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และ มาตรา 294 เป็นความผิดอาญาประเภทที่ต้องมีผลปรากฏการบังคับใช้กฎหมายต้องอาศัยการตีความตามหลักการตีความ โดยเคร่งครัด ความผิดอาญาดังกล่าวองค์ประกอบภายนอกที่เป็นผู้กระทำการ หมายถึง บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลแต่ไม่รวมถึง หุ่นยนต์รูปคนที่ทำงานด้วยระบบปัญญาประดิษฐ์ ส่วนองค์ประกอบภายนอกที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำต้องเป็นบุคคลธรรมดาที่ยังไม่ตายเท่านั้น สำหรับ “การตายของบุคคล” หมายความว่ารวมถึงบุคคลอยู่ในภาวะสมองตายด้วย

คำสำคัญ: ความผิด, บุคคล, ความตาย

© 2023 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

เมื่อพุทธศักราช 2451 ประเทศไทยประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ส่วนที่ 7 ว่าด้วยความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย หมวดที่ 1 ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ชีวิต มาตรา 245 มาตรา 250 มาตรา 265 มาตรา 252 มาตรา 253 โดยบัญญัติคำว่า “ตาย” ให้เป็นผลการกระทำความผิดตามมาตราต่างๆ ดังกล่าวเอาไว้ ส่วนการดำเนินคดีอาญาความผิดฐานประทุษร้ายแก่ชีวิต ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาต้องมีศพคนตายเป็นหลักฐานการตายด้วย” แม้ศพผู้ตายเน่าเปื่อยจนจดจำผู้ตายไม่ได้ก็ตาม” ต่อมาในปีพุทธศักราช 2495 ได้มีพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2494 โดยให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ชีวิตตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ดังกล่าวจึงถูกยกเลิก” และปรับปรุงใหม่เป็นความผิดต่อชีวิตดังที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา (คนพล จันทน์หอม, 2553)

ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิด ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 มาตรา 284 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และมาตรา 294 องค์ประกอบภายนอกความผิดมาตราต่างๆ ดังกล่าวจะประกอบด้วยผู้กระทำการกระทำ วัตถุแห่งการกระทำ ในส่วนของผู้กระทำกฎหมายบัญญัติโดยใช้คำว่า “ผู้ใด” ซึ่งตามความหมายทั่วไปคำว่า “ผู้ใด” หมายถึง บุคคล แต่คำว่า “บุคคล” มีได้หลายความหมาย เช่น บุคคลธรรมดา นิติบุคคล หรือแม้แต่หุ่นยนต์รูปคนที่ทำงานได้แทนมนุษย์ด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือเอไอ (AI) ที่มีการรับรองให้มีสัญชาติแล้ว ก็อาจเป็นบุคคลด้วย (สุพล พรหมมาพันธุ์, 2556) นอกจากนั้น การที่ความผิดต่อชีวิตมีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองชีวิตบุคคล องค์ประกอบภายนอกในส่วนที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำจึงต้องเป็นบุคคลที่ยังไม่ตาย แต่เนื่องจากการตายของบุคคลอาจมีได้หลายความหมาย เช่น การตายโดยผลของกฎหมาย การตายโดยผิดธรรมชาติ การตายในทางการแพทย์ เป็นต้น และปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า การบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาความผิดต่อ

ชีวิต มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 294 มีวิธีการอย่างไร และผู้กระทำกับวัตถุแห่งการกระทำในความผิดดังกล่าวมีความหมายว่าอย่างไร อันเป็นปัญหาสำคัญควรได้รับการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อนำมาสู่แนวทางการแก้ปัญหาเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องตามเจตนารมณ์ต่อไป (หยุด แสงอุทัย, 2560)

บทความนี้ต้องการที่จะนำเสนอและชี้ให้เห็นว่า ความรับผิดชอบในทางอาญา : กรณีองค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต เป็นการวิเคราะห์ถึงการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาความผิดต่อชีวิตและองค์ประกอบของความผิดตามโครงสร้างความรับผิดชอบเพื่อการช่วยตีความบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาให้ตรงเจตนารมณ์ของกฎหมาย

การบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาความผิดต่อชีวิต

ความผิดต่อชีวิตเริ่มต้นจากแนวคิดที่ว่า ชีวิตของบุคคลควรได้รับความคุ้มครอง ต่อมาแนวคิดนี้ได้พัฒนาขึ้นจนกลายเป็นเรื่องของการมีสิทธิในชีวิต (Right to Life) ที่ต้องได้รับการคุ้มครองมิให้ถูกละเมิด (คนพล จันทน์หอม, 2558) หลักการและเหตุผลของการบัญญัติความผิดต่อชีวิตถึงมุ่งหมายในการคุ้มครองชีวิตบุคคลมิให้ถูกทำให้ตาย โดยเห็นว่า การกระทำที่บุคคลตายเป็นพฤติกรรมร้ายแรงต่อสังคม ขัดต่อความสงบเรียบร้อยศีลธรรมอันดีของประชาชน และความผิดประเภทนี้มีลักษณะเป็นความผิดที่มีความชั่วร้ายอยู่ในตัวเอง (Mala in Se) สำหรับประเทศไทยมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายฉบับแรก โดยต้นร่างถูกจัดทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ แล้วจึงนำมาแปลเป็นภาษาไทย ” (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2546) ได้แก่ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ส่วนที่ 7 ว่าด้วยความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย หมวดที่ 1 ความผิดฐานประทุษร้ายแก่ชีวิต กำหนดฐานความผิดไว้จำนวน 5 มาตรา ได้แก่ มาตรา 249 ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา มาตรา 250 ความผิดฐานฆ่าคนตาย โดยเจตนาตามลักษณะพิเศษ เช่น ฆ่าบิดามารดาหรือฆ่าญาติที่สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป ฆ่าเจ้าพนักงานผู้ประจำหน้าที่ เป็นต้น มาตรา 251 ความผิดฐานมิได้มีเจตนาจะฆ่าให้ตายแต่กระทำร้ายแก่ร่างกาย เขาจนถึงแก่ความตาย มาตรา 252 ความผิดฐานทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท มาตรา 253 ความผิดฐานมิได้ผู้ถูกบาดเจ็บถึงแก่ความตายในที่วิวาทต่อสู้กันระหว่างคนตั้งแต่สามคนขึ้นไป แม้จะเป็นกฎหมายเก่าแต่ความผิดต่างๆ เหล่านี้ยังคงเป็นความผิดที่กำหนดเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล เพื่อมิให้มีการกระทำอันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนในสังคมตามแนวคิดปัจจุบันด้วย (ปกป้อง ศรีสนิท, 2559) โดยจะมีความผิดสำเร็จเมื่อความตายของบุคคลเกิดขึ้นแล้ว ” (หยุด แสงอุทัย, 2560) ต่อมาภายหลังความผิดดังกล่าวได้ถูกปรับปรุงขึ้นใหม่เป็นความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มีจำนวน 7 มาตรา ได้แก่ มาตรา 288 ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น มาตรา 289 ความผิดฐานฆ่าบุคคลโดยมีลักษณะพิเศษ เช่น ฆ่าบุพการี ฆ่าเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน เป็นต้น มาตรา 290 ความผิดฐานมิได้มีเจตนาฆ่าแต่ทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย มาตรา 291 ความผิดฐานกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย มาตรา 292 ความผิดฐานกระทำด้วยการปฏิบัติอันทารุณเพื่อให้บุคคลนั้นฆ่าตนเอง มาตรา 293 ความผิดฐานช่วยหรือยุยงให้เด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปีหรือผู้ซึ่งสามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไรฆ่าตนเอง มาตรา 2 ความผิดฐานซุ่มซ่อนต่อสู้อย่างลับระหว่างบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป และบุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่ว่าจะ ผู้ที่เข้าร่วมในการนั้นหรือไม่ถึงแก่ความตาย ความผิดต่างๆ เหล่านี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนความผิดที่ต้องมีผลปรากฏ คือ ความผิดที่ต้องมีผลเกิดขึ้น จึงจะเป็นความผิด เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ตามมาตรา 288 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จะต้องปรากฏว่ามีคนตายจึงจะเป็นความผิด และความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏ คือ ความผิดที่แม้ไม่มีผลเกิดขึ้น ก็เป็นความผิด เช่น ความผิดฐานแจ้งความเท็จแก่เจ้าพนักงาน ตามมาตรา 137 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เมื่อมีการแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงานแล้วเป็นความผิดสำเร็จทันทีโดยไม่คำนึงว่าเจ้าพนักงานจะเชื่อข้อความนั้นหรือไม่

ในการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาความผิดต่อชีวิต พบว่า ต้องอยู่ภายใต้หลักการตีความโดยเคร่งครัด โดยยึดตามตัวอักษรของบทบัญญัติของกฎหมาย (เอกูต์, 2477) เพราะกฎหมายอาญาถือหลักว่า ย่อมไม่มีการลงโทษ ถ้าไม่มีกฎหมาย ” (Nulla Poena Sine Lege) (ประชุม โฉมฉาย, 2556) หลักดังกล่าวมีการบัญญัติรับรองอยู่ภายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคแรก บัญญัติว่า บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ใน

กฎหมาย และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคแรก บัญญัติว่า บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอัน กฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ดังนั้น การตีความกฎหมายอาญาจึงต้องเคร่งครัดตามตัวอักษรที่บัญญัติไว้เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 217 บัญญัติว่า การวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่นเป็นความผิด จะตีความคำว่า “ทรัพย์ของผู้อื่น” ให้รวมถึงทรัพย์ที่ผู้อื่นมีส่วนเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยหาได้ไม่เพราะเป็นการขัดต่อหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคแรกและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคแรกดังกล่าว เป็นต้น

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการตีความโดยขยายความเพื่อเป็นโทษแก่ผู้กระทำนั้นมีความออกเป็นสองแนวทางด้วยกัน โดยแนวทางแรกเห็นว่าการตีความประมวลกฎหมายอาญาในการขยายความเพื่อลงโทษบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ เพราะในคดีอาญาควรตีความเพื่อเป็นโยชน์แก่จำเลยเสมอ (ธานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ, 2544) อีกแนวทางหนึ่งเห็นว่าประมวลกฎหมายอาญาไม่ห้ามการตีความ โดยการขยายความเพื่อเป็นโทษแก่ผู้กระทำ เช่น การลักกระแสไฟฟ้า แม้ไฟฟ้าจะมีใช้วัตถุมีรูปร่างก็ตาม ผู้กระทำก็มีความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ได้

สำหรับหลักจารีตประเพณีหรือหลักกฎหมายทั่วไปจะนำมาบังคับใช้ให้เป็นโทษแก่ผู้กระทำมิได้ หากจะนำมาใช้บังคับต้องเป็นกรณีใช้บังคับเพื่อให้เป็นคุณแก่ผู้กระทำเท่านั้น (เกียรตินิขจร วัจนะสวัสดิ์, 2551) เช่น การนำหลักความยินยอมอันเป็นหลักกฎหมายทั่วไปมายกเว้นความรับผิดชอบของผู้กระทำ แต่การกระทำโดยอาศัยหลักความยินยอมดังกล่าว ผู้ได้รับความยินยอมต้องกระทำโดยไม่มีเจตนาอื่นเคลือบแฝงและต้องเป็นผลดีต่อผู้ให้ความยินยอมด้วย เช่น การกระทำของแพทย์เพื่อรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีการผ่าตัดร่างกายจะเห็นว่าแม้การผ่าตัดร่างกายจะเป็นการทำร้ายร่างกายผู้ป่วยก็ตาม แต่เมื่อผู้ป่วยให้ความยินยอม และการกระทำของแพทย์เป็นการกระทำด้วยเจตนาบริสุทธิ์เพื่อประโยชน์ในการรักษาผู้ป่วย แพทย์ย่อมไม่มีความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้ป่วย ส่วนในกรณีผู้ป่วยไม่อาจให้ความยินยอมได้ เช่น ผู้ป่วยอยู่ในภาวะหมดสติ (Syncope) แพทย์ต้องกระทำต่อผู้ป่วยดังกล่าวโดยสุจริตและเป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วย สำหรับการกระทำโดยปราศจากความยินยอมในลักษณะทำนองนี้พบว่าประมวลกฎหมายอาญาของต่างประเทศ เช่นประมวลกฎหมายอาญาอินเดียมาตรา 92 บัญญัติว่า “Act done in good faith for benefit of a person without consent.” กล่าวคือ ต้องเป็นการกระทำโดยสุจริตเพื่อประโยชน์ของผู้ไม่อาจให้ความยินยอม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลได้รวมถึงสิทธิ และเสรีภาพในการตายเอาไว้ด้วย (The Right to Die) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเจตจำนง (แควส, เรมอนด์, 2558) เช่น กรณีของบุคคลที่มีการแสดงเจตนาที่จะขอตายตามธรรมชาติเอาไว้ล่วงหน้า (Living Will) ตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 12 วรรคแรก บัญญัติว่า บุคคลมีสิทธิทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตาย ในวาระสุดท้ายของชีวิตตน หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วยได้ (แสง บุญเฉลิมวิภาส, 2560) ดังนั้น แม้การตายของผู้ป่วยที่มีการแสดงเจตนาที่จะขอตายตามธรรมชาติเอาไว้ล่วงหน้าจะเป็นผลมาจากการ กระทำของแพทย์เพราะงดเว้นการรักษาและปล่อยให้ผู้ป่วยทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขดังกล่าวตาย แพทย์ก็ไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาเพราะการงดเว้นการรักษาของแพทย์ดังกล่าวเป็นไปตามความยินยอมด้วยเจตนาของผู้ป่วย (นิรมัย พิศขมนันจิตร, 2561)

สรุป การบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาความผิดต่อชีวิตต้องอยู่ภายใต้หลักการตีความโดยเคร่งครัด โดยยึดตามตัวอักษรของบทบัญญัติของกฎหมาย ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการตีความโดยขยายความเพื่อเป็นโทษแก่ผู้กระทำนั้นมีความออกเป็นสองแนวทางด้วยกัน โดยแนวทางแรกเห็นว่าการตีความประมวลกฎหมายอาญาในการขยายความ เพื่อลงโทษบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ เพราะในคดีอาญาควรตีความเพื่อเป็นโยชน์แก่จำเลยเสมอ และประมวลกฎหมายอาญาไม่ห้ามการตีความโดยการขยายความเพื่อเป็นโทษแก่ผู้กระทำผิดได้

องค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต

ประมวลกฎหมายอาญามีการกำหนดองค์ประกอบของความผิดตามโครงสร้างความรับผิด โดยแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ “องค์ประกอบภายนอก” กับ “องค์ประกอบภายใน” สำหรับส่วนที่เป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่

1. องค์ประกอบภายนอกที่เป็นข้อเท็จจริง

1.1 ผู้กระทำ

ในส่วนของผู้กระทำตามแห่งสภาพแห่งความผิดต่อชีวิตในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 284 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และมาตรา 294 มีความมุ่งหมายให้ผู้กระทำเป็นบุคคลมีชีวิตจิตใจได้รับโทษ ผู้กระทำจึงหมายถึง บุคคลธรรมดาที่มีสภาพบุคคล อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้นิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกันบุคคลธรรมดาด้วย และแนววินิจฉัยศาลไทยเห็นว่นิติบุคคลกระทำความผิดอาญาทางอาญาได้ทั้งความผิดที่ผู้กระทำต้องกระทำโดยเจตนาธรรมดาหรือกระทำโดยเจตนาพิเศษหรือกระทำโดยประมาท ดังนั้น ผู้กระทำจึงหมายถึงนิติบุคคลด้วย

สำหรับกรณีของหุ่นยนต์ที่ทำเป็นรูปคนมีกลไกเครื่องจักร และสามารถทำงานแทนมนุษย์ได้ด้วย ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือเอไอ (AI) แม้หุ่นยนต์ดังกล่าวอาจได้รับสัญชาติดังเช่นมนุษย์ แต่หุ่นยนต์ก็มิใช่บุคคลธรรมดาเพราะไม่ได้มีสภาพบุคคลด้วยการคลอดและไม่มีกฎหมายกำหนดให้หุ่นยนต์มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาเหมือนกับกรณีของนิติบุคคล

1.2 การกระทำ

ในส่วนของการกระทำ ซึ่งการกระทำความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และมาตรา 294 มีการกระทำทั้งแบบเคลื่อนไหวร่างกาย และรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 54 วรรคท้าย แต่การกระทำในลักษณะดเว้นดังกล่าว ข้อเท็จจริงต้องชัดเจนว่าผู้กระทำ มีหน้าที่เพื่อป้องกันผลนั้นด้วย

1.3 วัตถุประสงค์แห่งการกระทำ

ในส่วนของวัตถุประสงค์แห่งการกระทำความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 293 และมาตรา 293 และมาตรา 294 ต้องเป็นบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้กระทำและต้องยังไม่ตาย (ไกรฤกษ์ เกษมสันต์, 2554) สำหรับความหมายเกี่ยวกับการตายของบุคคลมีดังต่อไปนี้ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า “ตาย” หมายถึง สิ้นใจ, ไม่เป็นอยู่ต่อไป, สิ้นสภาพของการมีชีวิต เช่น ภาวะสมองตาย

Black’ Law Dictionary (Garner, Bryan. Black's Law Dictionary (2004) อธิบายคำว่า “Death” ไว้ว่า The ending of life ; the cessation of all vital functions and signs. -Also termed decease: demise. “ตาย” เป็นการ สิ้นสุดการทำงานของระบบสัญญาณชีพ ส่วน “Brain Death” อธิบายไว้ว่า The bodily Condition of showing no response to external stimuli, no spontaneous movements, no breathing, no reflexes, and a flat reading (usu. for a full day) on a machine that measures the brain's electrical activity. - Also termed legal death. “สมองตาย” เป็นภาวะที่ร่างกายไม่แสดงปฏิกิริยาใดๆ ต่อสิ่งกระตุ้น จากภายนอก ไม่มีการเคลื่อนไหวที่เป็นธรรมชาติ

การตายโดยผลของกฎหมาย หมายถึง การตายด้วยคำสั่งของศาล เมื่อบุคคลใดถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ย่อมมีผลเท่ากับบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย การตายลักษณะนี้ถูก กำหนดขึ้นเพื่อใช้สำหรับการแบ่งทรัพย์สินระหว่างทายาทของผู้ตายโดยผลของกฎหมาย ดังกล่าวและไม่ถือว่าเป็นการตายโดยพฤตินัย

การตายโดยธรรมชาติ หมายถึง การสิ้นสภาพของชีวิตเนื่องจากความเสื่อมสลายปกติธรรมดาของร่างกายซึ่งจะถือว่าตายเมื่อระบบไหลเวียนเลือดและระบบหายใจหยุดการทำงานอย่างถาวร (อังคณาดี ปิ่นแก้ว, 2560)

การตายผิดธรรมชาติ หมายถึง การตายด้วยสาเหตุตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพเพื่อหาสาเหตุการตายที่แท้จริง ได้แก่ ฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ตายโดยอุบัติเหตุ และตายโดยยังมีปรากฏเหตุ

การตายในทางการแพทย์ มีการให้ความหมายอธิบายไว้ดังนี้ “การตายของบุคคล” หมายความว่า บุคคลที่อยู่ในภาวะที่ระบบการไหลเวียนเลือด และระบบการหายใจหยุดทำงานโดยไม่สามารถกลับคืนได้อีกหรืออยู่ในภาวะสมองตาย คือ การที่แกนสมองถูกทำลายจนสิ้น การทำงานโดยสิ้นเชิงตลอดไป ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการวินิจฉัยสมองตายให้คณะกรรมการแพทย์สภากำหนดและออกเป็นประกาศแพทย์สภา ซึ่งในภาวะสมองตายดังกล่าวแพทย์สภา ได้ออกประกาศแพทย์สภาที่ 7 /2554 เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการวินิจฉัยสมองตาย และถูกนำมาปรับใช้ในคดีอาญาความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาปรากฏตามคำพิพากษาฎีกาที่ 4200/2559 (รังสิชัย บรรณกิจวิจารณ์, มนต์ชัย ชินทรลีลา และสุวิทย์ มณีคล้าย, 2560) โดยวินิจฉัยว่า “ตามประมวลกฎหมายอาญา มิได้กำหนดบทนิยามคำว่า “ตาย” ว่ามีความหมายอย่างไร และไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดนิยามความตายให้ชัดเจน เมื่อตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 กำหนดให้แพทย์เป็นผู้ออกหนังสือรับรองการตาย ดังนั้น การวินิจฉัยการตายจึงเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ต้องให้แพทย์ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้วินิจฉัยโดยที่งานของแพทย์มีลักษณะเป็นวิชาชีพจึงเป็นงานที่ต้องมีกรอบขนบธรรมเนียมและจรรยาบรรณของหมู่คณะโดยเฉพาะ และเป็นการใช้ความรู้ในวิทยาการเฉพาะด้านที่ผู้อื่นไม่อาจรู้ได้ทั้งหมด อีกทั้งมีวิวัฒนาการด้านการรักษาและวิทยาการ เทคโนโลยีทางการแพทย์ที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การประกอบวิชาชีพเวชกรรม จึงมีกฎหมายควบคุมผู้ประกอบวิชาชีพนี้เป็นพิเศษและมีการสอดส่องดูแลโดยบุคคลในวิชาชีพเดียวกันเพื่อให้การประกอบวิชาชีพเป็นไปโดยถูกต้องตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพและจริยธรรมแห่งวิชาชีพขณะเกิดเหตุ วิทยาศาสตร์การแพทย์ด้านการปลูกถ่ายอวัยวะในผู้ป่วยที่มีปัญหาการสูญเสียหน้าที่การทำงานของอวัยวะหรือมีความล้มเหลวของอวัยวะต่างๆ เช่น หัวใจ ตับ ไต เป็นต้น มีความก้าวหน้าจนสามารถเอาอวัยวะจากผู้ที่ตายแล้วหรือยังมีชีวิตอยู่นำไปปลูก ถ่ายอวัยวะให้แก่ผู้ป่วยได้ ในการนี้ได้มีประกาศแพทย์สภา เรื่อง เกณฑ์การวินิจฉัยสมองตาย พ.ศ. 2532 และประกาศแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2539 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ วินิจฉัยสมองตาย มีสาระสำคัญว่าการวินิจฉัยคนตายโดยอาศัยเกณฑ์สมองตายนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องนำไปใช้โดยเฉพาะกับการผ่าตัดเปลี่ยนอวัยวะสำคัญของมนุษย์ และอาจนำไป ใช้ในกรณีอื่นๆ ในอนาคตเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพและเพื่อประโยชน์ของประชาชน บุคคลซึ่งได้รับการวินิจฉัยว่าสมองตายถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย สมองตาย หมายถึง การที่แกนสมองถูกทำลายจนสิ้นสุดการทำงานโดยสิ้นเชิงตลอดไป แพทย์เป็นผู้พิจารณา วินิจฉัยและตัดสินใจการตายของสมองตามเกณฑ์ของวิชาชีพ ดังนั้น เมื่อแพทย์ใช้วิธีการที่ได้รับการยอมรับในการสรุปว่าคนไข้ถึงแก่ความตายแล้ว บุคคลผู้อยู่ในสภาวะสมองตาย คือ การที่แกนสมองถูกทำลายจนสิ้นสุดการทำงานโดยสิ้นเชิงตลอดไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการวินิจฉัยสมองตายที่คณะกรรมการแพทย์สภากำหนดและออกเป็นประกาศแพทย์สภาตาม ประกาศแพทย์สภาดังกล่าวยอมรับได้ว่าเป็นการตายของบุคคล การที่จำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 4 แพทย์ผู้ร่วมผ่าตัดเอาไต ทั้ง 2 ข้างและตับออกจากร่างกายของ ล. และจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 แพทย์ผู้ร่วมผ่าตัดเอาไต ทั้ง 2 ข้าง ออกจากร่างกายของ น. ซึ่งอยู่ในสภาวะสมองตายตามประกาศแพทย์สภา เรื่อง เกณฑ์การวินิจฉัยสมองตาย เพื่อนำเอาอวัยวะนั้นไปทำการ ปลูกถ่ายอวัยวะให้แก่บุคคลอื่น จึงเป็นการกระทำความผิดต่อบุคคลที่ตายแล้วไม่มีสภาพเป็นบุคคลที่ จะถูกฆ่าได้อีก ไม่มีความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่น จากการวินิจฉัยของศาลฎีกาในคดีนี้ทำให้ พบว่าการกระทำความผิดต่อบุคคลที่ตายแล้วไม่มีความผิดต่อชีวิต (ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2561) และการตายของบุคคลให้หมายความรวมถึงการตายในทางการแพทย์ด้วย

สรุป องค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงประกอบด้วยผู้กระทำ การกระทำและวัตถุแห่งการกระทำตามแห่งสภาพแห่งความผิดต่อชีวิตในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 284 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และมาตรา 294

2. องค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง

สำหรับองค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง ศาลไทยใช้คำว่า “พฤติการณ์ที่ประกอบการกระทำเป็นองค์ประกอบภายนอกที่ผู้กระทำไม่ต้องรู้ข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55 วรรคสาม และใช้เกณฑ์มาตรฐานของวิญญูเป็นตัวกำหนด หากวิญญูชนเห็นว่าผลหรือความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว ก็นับว่าเพียงพอต่อการถือว่า

ผู้กระทำความผิด องค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงดังกล่าวมีการบัญญัติไว้ในความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 292 และมาตรา 293 โดยใช้ถ้อยคำเหมือนกันว่า “ถ้าการฆ่าตนเองนั้นได้เกิดขึ้นหรือได้มีการพยายามฆ่าตนเอง.....” กล่าวคือ หากไม่มีการฆ่าตนเองหรือไม่มีการพยายามฆ่าตนเองก็จะเป็นเรื่องขาดองค์ประกอบของความผิดตาม มาตรา 292 หรือมาตรา 293 แล้วแต่กรณีไปโดยทันที

สรุป องค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงพฤติการณ์ที่ประกอบการกระทำเป็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55 วรรคสาม และใช้เกณฑ์มาตรฐานของวิญญูเป็นตัวกำหนดและเป็นมีการบัญญัติไว้ในความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 292 และมาตรา 293

3. องค์ประกอบภายใน

ตามโครงสร้างความรับผิด แม้ผู้กระทำความผิดครบองค์ประกอบภายนอกแล้ว ผู้กระทำความผิดต้องมีองค์ประกอบภายในที่ครบถ้วนอีกด้วย จึงจะมีความผิดได้ สำหรับองค์ประกอบภายในตามประมวลกฎหมายอาญา แบ่งออกเป็นเจตนา กับ ประมาท ดังนี้

3.1 เจตนาตามความเป็นจริง (Intent)

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง บัญญัติว่า “กระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น” นอกจากนั้นยังมีการให้ความหมายไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาด้วย เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 519/2560 วินิจฉัยว่า “กระทำโดยเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง หมายถึง บุคคลกระทำโดยตั้งใจและประกอบด้วยประสงค์ต่อผลอย่างหนึ่งหรืออาจเล็งเห็นผลจากการกระทำนั้นอีกอย่างหนึ่ง ถ้าบุคคลกระทำการใดโดยตั้งใจ และประกอบด้วยประสงค์ต่อผลอย่างอื่น แต่บุคคลนั้นอาจเล็งเห็นผลจะพึงบังเกิดขึ้นจากการกระทำของตนว่า จะบังเกิดผลอย่างใดแล้วก็ได้ถือว่า ผู้นั้นเจตนาต่อการกระทำอันจะบังเกิดผลเช่นนั้น และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9805/2555 วินิจฉัยว่า “การกระทำโดยเล็งเห็นผลนั้น หมายความว่า ผลนั้นจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอนเท่าที่บุคคลในภาวะเช่นนั้นจะเล็งเห็นได้ มิใช่เพียงเล็งเห็นว่าผลนั้นอาจเกิดขึ้นได้” จากความหมายดังกล่าวทำให้พบว่าเจตนา ถูกกำหนดขึ้นเป็นสองประเภท คือ เจตนาประเภทประสงค์ต่อผลกับเจตนาประเภทเล็งเห็นผลในทางวิชาการเรียกเจตนาทั้งสองประเภทนี้รวมกันว่าเจตนารรรมดาหรือเจตนาตามความเป็นจริง (เกียรติกมล วัจนะสวัสดิ์, 2551)

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดมีเจตนาประเภทใด ผู้กระทำจะต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของภายนอกของความผิดในขณะกระทำด้วย กล่าวคือ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นไม่ได้” และปรากฏว่ามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5726/2556 วินิจฉัยว่า “ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 นั้น จำเลยที่ 1 ต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบ ภายนอก คือ (1) ผู้ใด (2) ฆ่า (3) ผู้อื่น กล่าวคือ รู้ว่าการกระทำของจำเลยที่ 1 เป็นการฆ่าและรู้ด้วยว่าวัตถุแห่งการกระทำคือผู้อื่นนั้นยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งปัญหาว่าจำเลยที่ 1 รู้หรือไม่ว่าผู้ตายถึงแก่ความตายแล้วนั้น โจทก์ไม่ได้ฎีกา และฎีกาโจทก์รับว่าจำเลยที่ 1 เข้าใจว่าผู้ตายถึงแก่ความตายแล้ว ทั้งข้อเท็จจริงยุติตามคำพิพากษาศาลล่างว่าจำเลยที่ 1 พยายามข่มขืนกระทำชำเราผู้ตายโดยใช้กำลังประทุษร้ายผู้ตายจนหมดสติแล้วนำไปทิ้งที่อ่างเก็บน้ำโดยเข้าใจว่าผู้ตายถึงแก่ความตายแล้ว ดังนั้น การที่จำเลยที่ 1 มิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดว่าผู้ตายยังไม่ถึงแก่ความตายจะถือว่าจำเลยที่ 1 ประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลไม่ได้ การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงขาดองค์ประกอบความผิดตามความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม” จากการวินิจฉัยของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5726/2556 ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของภายนอกของความผิด ในขณะกระทำนั้นถือว่าผู้กระทำขาดองค์ประกอบภายในของส่วนที่เป็นเจตนาตามความเป็นจริงไป

สำหรับความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาที่องค์ประกอบภายในเป็นเจตนาตามความเป็นจริง ได้แก่ มาตรา 288 มาตรา 285 มาตรา 290 มาตรา 243 มาตรา 294 ส่วนในกรณีมาตรา 292 จะมีเจตนาตามความเป็นจริงได้ประเภทเดียว คือ เจตนา ประเภทประสงค์ต่อผลเพราะมาตรา 292 มีการกำหนดให้ผู้กระทำต้องมีเจตนาพิเศษเอาไว้โดยเฉพาะแล้ว

3.2 เจตนาพิเศษ (Specific Intent)

ตามโครงสร้างความรับผิดชอบมีองค์ประกอบภายในอีกประเภทหนึ่ง คือ เจตนาพิเศษ เจตนาประเภทนี้เป็นองค์ประกอบภายในที่กฎหมายบัญญัติขึ้นนอกเหนือจากเจตนาตามความเป็นจริงใช้สำหรับความผิดบางฐาน กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดโดยมีทั้งเจตนาตามความเป็นจริงและเจตนาพิเศษควบคู่กันไปด้วยจึงจะถือว่าการกระทำที่ครบองค์ประกอบภายใน ผลการ ศึกษาพบว่า ความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 292 กำหนดให้ผู้กระทำ ต้องมีทั้งเจตนาตามความเป็นจริงและเจตนาพิเศษเนื่องจากมาตรา 292 บัญญัติโดยใช้ถ้อยคำว่า “....เพื่อให้บุคคลนั้น ฆ่าตนเอง ...” ซึ่งเป็นเจตนาพิเศษ

3.3 เจตนาโดยผลของกฎหมาย (Transferred intent)

มีการกำหนดเจตนาโดยผลของกฎหมายเอาไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 60 โดยบัญญัติว่า “ผู้ใดเจตนาที่จะกระทำความผิดต่อบุคคลหนึ่ง แต่ผลของการกระทำเกิดแก่อีกบุคคลหนึ่งโดยพลาดไป ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาแก่บุคคลซึ่งได้รับ ผลร้ายจากการกระทำนั้น แต่ในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติให้ลงโทษหนักขึ้น เพราะฐานะของ บุคคลหรือเพราะความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับบุคคลที่ได้รับผลร้าย มิให้นำกฎหมายนั้น มาใช้บังคับเพื่อลงโทษผู้กระทำให้หนักขึ้น ” บทบัญญัติตามมาตรา 60 ดังกล่าวเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำอาจมีเจตนาออกเหนือจากเจตนาประเภตประสงค์ต่อผลหรือเจตนาประเภตเล็งเห็นผลของตนได้ ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองบุคคลฝ่ายที่สอง ซึ่งได้รับความเสียหายหรือได้รับผลร้ายจากการกระทำ เช่น นายดำใช้ปืนยิงนายแดง (ผู้เสียหายฝ่ายแรก) ด้วยเจตนาฆ่า ลูกกระสุนปืนไม่ถูกนายแดง(ผู้เสียหายฝ่ายแรก) แต่พลาดถูกนายขาว (ผู้เสียหายฝ่ายที่สอง) นายขาวถึงแก่ความตาย ดังนั้นต้องถือว่านายดำกระทำความผิดโดยเจตนาต่อนายขาว (ผู้เสียหายฝ่ายที่สอง) ด้วย สำหรับเจตนาโดยผลของกฎหมายจะไม่นำไปใช้กับความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 เพราะว่าองค์ประกอบภายในของมาตรา 291 คือ ประมาท

3.4 ประมาท (Negligence)

องค์ประกอบภายในส่วนที่เรียกว่า “ประมาท” ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ บัญญัติว่า “กระทำความผิดโดยประมาท ได้แก่ กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้น จำต้องทำตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ ” ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ ดังกล่าวมิได้มีแยกความหมายของประมาทโดยจงใจ (Recklessness) กับประมาท (Negligence) (เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, 2551) ออกจากกัน และได้มีกำหนดระดับของการกระทำโดยประมาทไว้ว่า ประมาทธรรมดา กับประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแตกต่างกันอย่างไร ส่วนในการดำเนินคดีอาญาการกระทำโดยประมาทถือว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมายศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยให้ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1068/2502 วินิจฉัยว่า “เมื่อจำเลยรู้อยู่ว่า ผู้ตายกำลังโหนตัวอยู่ข้างนอกรถด้านขวาและกำลังมีรถสวนมาด้วยความเร็ว จำเลยก็มีได้ชะลอ ลดความเร็วลงหรือหยุดรถ เพียงแต่หักรถหลบไปในระยะกระชั้นชิด ผู้ตายจึงถูกรถที่สวนมา เฉี่ยวถึงแก่ความตายย่อมได้ชื่อว่าเป็นการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลใน ภาวะเช่นนั้นจำต้องทำตามวิสัยและพฤติการณ์ ซึ่งจำเลยอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ เช่นนี้ เป็นการกระทำโดยประมาท” และคำพิพากษาฎีกา ที่ 3244/2552 วินิจฉัยว่า “จำเลยจอดรถยนต์บรรทุกพ่วงลำเข้าไปในช่องเดินรถช่องซ้ายโดยไม่เปิดไฟหรือใช้แสงสว่างของรถหรือให้สัญญาณใดๆ ในขณะที่ที่เกิดเหตุผิด เป็นเหตุให้ ค. ซึ่งขับรถยนต์บรรทุกพ่วงมาทางด้านหลังไม่สามารถมองเห็นรถยนต์บรรทุกพ่วงที่จำเลยจอดไว้ในระยะห่างเพียงพอที่ ค. จะหยุดรถหรือหลบหลีกไปได้ ค. จึงขับรถยนต์บรรทุกพ่วงพ่วงท้ายรถยนต์บรรทุกพ่วงดังกล่าวมีผู้อื่นถึงแก่ความตาย ได้รับอันตรายสาหัสและได้รับอันตรายแก่กาย การที่ ค. ขับรถยนต์บรรทุกพ่วงพ่วงท้ายรถยนต์บรรทุกพ่วงดังกล่าว จึงเป็นผลโดยตรง ที่เกิดจากความประมาทของจำเลยที่งดเว้นการที่จำต้องกระทำ เพื่อป้องกันผลนั้น ” จากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคำพิพากษาฎีกาที่ 1068/2502 และคำพิพากษาฎีกาที่ 3284/2552 ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการกระทำโดยประมาท ผู้กระทำอาจกระทำความผิดโดยเคลื่อนไหวร่างกาย หรือการกระทำโดยการงดเว้นก็ได้

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรคสอง มีการบัญญัติว่า “ถ้าความไม่รู้ข้อเท็จจริงตามความในวรรคสามแห่งมาตรา 59 หรือความสำคัญผิดว่ามีอยู่จริงตามความในวรรคแรกได้เกิดขึ้นด้วยความประมาทของผู้กระทำ ความผิดให้ผู้กระทำรับผิดชอบฐานกระทำโดยประมาทในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า การกระทำนั้นผู้กระทำจะต้อง

รับโทษแม้กระทำโดยประมาท” ดังนั้น การมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม หากได้เกิดขึ้น ด้วยความประมาทของผู้กระทำ เช่นนี้ ผู้กระทำอาจมีความผิด เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 13262/2558 วินิจฉัยว่า “การที่จำเลยที่ 2 และที่ 3 ร่วมกันจุดไฟเผากระดูกกระษัตริย์เกิดเหตุโดยเข้าใจว่าผู้ตายถึงแก่ความตายแล้วเป็นการกระทำโดยไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดจึงไม่มีเจตนาฆ่าผู้ตาย แต่การกระทำของจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 หาได้ใช้ความระมัดระวังตรวจดูให้ดีกว่าผู้ตายถึงแก่ความตายแล้วหรือไม่ ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 จักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 จึงมีความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายและฐานร่วมกันวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่นมีความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ ความตายและฐานร่วมกันวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่นความผิดฐานร่วมกันซ่อนเร้น ย้ายหรือทำลายศพเพื่อปิดบังเหตุแห่งการตายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 195 นั้น การกระทำที่จะเป็นความผิดฐานนี้ ผู้กระทำจะต้องซ่อนเร้น ย้าย หรือทำลายศพซึ่งหมายความว่าร่างกาย ของคนที่ตายแล้ว แต่เมื่อขณะที่ผู้ตายถูกเผา ผู้ตายยังไม่ถึงแก่ความตายร่างกายของผู้ตายใน ขณะนั้นจึงไม่ใช่ศพย่อมไม่อาจถือได้ว่าจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 ร่วมกันซ่อนเร้น ย้ายหรือทำลายศพอันเป็นองค์ประกอบความผิด การกระทำของจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 จึงไม่เป็น ความผิดฐานดังกล่าว ” และจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคำพิพากษาฎีกาที่ 13262/2552 ดังกล่าวยังทำให้ทราบว่าหากผู้เสียหายถูกกระทำขณะมีชีวิต ผู้เสียหายมิใช่ศพอันเป็นองค์ประกอบภายนอกในส่วนวัตถุแห่งการกระทำความผิดที่กำหนดให้ศพเป็นองค์ประกอบภายนอกตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย เช่น มาตรา 199 เป็นต้น สำหรับความผิดต่อชีวิตประมวลกฎหมายอาญาที่มีองค์ประกอบภายในเป็นการกระทำโดยประมาท ได้แก่ มาตรา 291

องค์ประกอบภายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง แบ่งออกเป็นเจตนาและประมาท คือ เจตนาตามความเป็นจริง เจตนาพิเศษ เจตนาโดยผลของกฎหมาย และประมาท

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความผิดต่อชีวิตโดยแบ่งออกเป็นองค์ประกอบภายนอก และองค์ประกอบภายใน องค์ประกอบภายนอกที่เป็นข้อเท็จจริงประกอบด้วยผู้กระทำ การกระทำและวัตถุแห่งการกระทำตามแห่งสภาพแห่งความผิดต่อชีวิตในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 284 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และ มาตรา 294 และองค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงพฤติการณ์ที่ประกอบกระทำเป็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55 วรรคสาม และใช้เกณฑ์มาตรฐานของวิญญูเป็นตัวกำหนดและเป็นการบัญญัติไว้ในความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 292 และมาตรา 293 ส่วนองค์ประกอบภายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง แบ่งออกเป็นเจตนาและประมาทคือเจตนาตามความเป็นจริง เจตนาพิเศษ เจตนาโดยผลของกฎหมาย และประมาท

สรุป

ในประเด็นเกี่ยวกับการตีความกฎหมายอาญา เห็นได้ว่ามีข้อจำกัดตามหลักการตีความโดยเคร่งครัด กล่าวคือ การตีความกฎหมายอาญาจะใช้วิธีการตีความโดยอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งไม่ได้ ส่วนจารีตประเพณีหรือหลักกฎหมายทั่วไป หากจะนำมาใช้ในการตีความกฎหมายอาญาก็ต้องใช้ไปในลักษณะที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำเท่านั้นเพราะกฎหมายอาญาเป็นบทบัญญัติกำหนดความผิดและกำหนดโทษที่จะลงแก่บุคคล บุคคลไม่อาจจะต้องรับผิดในทางอาญาเมื่อการกระทำของตนไม่มีความผิดตามหลัก “ยอมไม่มีการลงโทษ ถ้าไม่มีกฎหมาย” (Nulla Poena Sine Lege) อย่างไรก็ตามเมื่อปรากฏว่าบทบัญญัติกฎหมายอาญาเกิดความเคลือบคลุมสงสัย การตีความกฎหมายอาญาก็ควรจะพยายามตีความให้นัยไปในทิศทางเดียวกันตามกฎหมายทั้งฉบับ การมีบทนิยาม (Interpretation Section) หรือการกำหนดความหมายใส่ลงไปในบทบัญญัติเพื่ออธิบายถ้อยคำบางคำเอาไว้ด้วย เช่น การให้ความหมายคำว่า “กระทำโดยเจตนา” ตามมาตรา 59 วรรคสองคำว่า “กระทำโดยประมาท” ตามมาตรา 55 วรรคสี่ และคำว่า “การกระทำ” ตามมาตรา 44 วรรคห้าในประมวลกฎหมายอาญา จึงถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยตีความบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาให้ตรงเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต องค์ประกอบภายนอกในส่วนที่เป็นผู้กระทำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา 290 มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 293 และมาตรา 294 บัญญัติโดยใช้คำว่า

“ผู้ใด” แม้ไม่มีบทนิยามหรือความหมายอธิบายไว้ แต่ศาลไทยก็วินิจฉัยตีความว่า “ผู้ใด” หมายถึง บุคคลธรรมดาและให้ความหมายรวมถึงนิติบุคคลด้วย ส่วนหุ่นยนต์รูปคนมีกลไกเครื่องจักรและสามารถทำงานแทนมนุษย์ได้ด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือเอไอ (AI) แม้จะมีการพัฒนาจนมีความใกล้เคียงบุคคลธรรมดา จนอาจได้รับรองสัญชาติมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดาแต่หุ่นยนต์ดังกล่าวมิได้เริ่มต้นสภาพบุคคลด้วยการคลอดอย่างมนุษย์และไม่มีกฎหมายกำหนดให้มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาเหมือนกรณีของนิติบุคคล หุ่นยนต์ดังกล่าวจึงไม่อาจอยู่ในความหมายของคำว่า “ผู้ใด” ได้ในประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของความผิดต่อชีวิต องค์ประกอบภายนอกในส่วนที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำจะเห็นว่า แม้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 มาตรา 249 (7) มาตรา 290 มาตรา 291 ใช้คำว่า “ผู้อื่น” มาตรา 289(1) ใช้คำว่า “บุพการี” มาตรา 289(2) ใช้คำว่า “เจ้าพนักงาน” มาตรา 292 ใช้คำว่า “บุคคล” มาตรา 293 ใช้คำว่า “เด็กอายุยังไม่เกินสิบหกปี” กับคำว่า “ผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่า การกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไรหรือไม่สามารถบังคับการกระทำของตนได้” มาตรา 294 ใช้คำว่า “บุคคล” แต่ทุกถ้อยคำดังกล่าวล้วนมีความหมายอย่างเดียวกัน คือ ต้องเป็นบุคคลธรรมดาที่มีชีวิตและเนื่องจากความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นความผิดประเภทที่ต้องมีผลปรากฏ โดยผู้กระทำความผิดมีความรับผิดชอบในทางอาญาเมื่อผลของการกระทำสัมพันธ์กับการกระทำตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) ประเด็นที่ต้องพิจารณาจึงมีว่าการตายของบุคคลมีความหมายว่า อย่างไรและด้วยผลการวิจัยทำให้ทราบว่าศาลไทยตีความกฎหมายอาญาโดยนำเอาความหมายเกี่ยวกับการตายของบุคคลในทางการแพทย์มาให้ความหมายรวมถึงบุคคลที่อยู่ภาวะ สมองตายด้วยการตีความลักษณะนี้สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพในการตาย (The Right to Die) ตามทฤษฎีเจตจำนงและยังส่งผลให้บุคคลที่แสดงเจตนาขอตายตามธรรมชาติไว้ล่วงหน้า (Living Will) โดยไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระ สุดท้ายของชีวิตตนหรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วยได้ดังกล่าวเข้าสู่การตายตามนัยทางกฎหมายอาญาได้เมื่อบุคคลดังกล่าวมีภาวะสมองตายและต้องถือว่าเป็นศพแล้ว หากมีการกระทำใดๆ ต่อบุคคลที่มีภาวะสมองตาย ผู้กระทำย่อมไม่มีความผิดต่อชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญาเพราะขาดองค์ประกอบความผิดที่เป็นองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ วัตถุแห่งการกระทำคือบุคคลที่ยังคงมีชีวิต

เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการหุ่นยนต์รวมถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการแพทย์ในการพัฒนาอย่างรวดเร็ว หุ่นยนต์ในรูปแบบของปัญญาประดิษฐ์หรือเอไอ (AI) เริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคม และการตายของบุคคลก็มีหลายความหมาย หากประมวลกฎหมายอาญา มีการให้บทนิยามคำว่า “ผู้ใด” และคำว่า “การตายของบุคคล” เอาไว้ก็สามารถนำไปเป็นเครื่องมือช่วยในการตีความของกฎหมายของผู้บังคับใช้กฎหมายได้ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายมากขึ้น และช่วยลดการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในทางอาญา อีกทั้งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายหน่วยงานของรัฐในระหว่างการดำเนินคดีด้วย โดยอาจกำหนดบทนิยามหรือให้ความเหมาะสมลงในประมวลกฎหมายอาญาไว้ดังต่อไปนี้ 1) “ผู้ใด” หมายความว่า บุคคลธรรมดา และให้ความหมายรวมถึงนิติบุคคลด้วย 2) “การตายของบุคคล” หมายความว่า บุคคลอยู่ในภาวะที่ระบบการไหลเวียนเลือดและระบบหายใจหยุดทำงานโดยไม่สามารถกลับคือได้อีกและให้ความหมายถึงบุคคลที่อยู่ในภาวะสมองตาย คือ การที่แกนสมองถูกทำลายจนสิ้นสุดการทำงานโดยสิ้นเชิงตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป*. กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินต์ติ้ง ประเทศไทย.
- ไกรฤกษ์ เกษมสันต์. (2553). *กฎหมายลักษณะอาญา รัตนโกสินทร์ ศก 127*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2554). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 - มาตรา 366*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- คณพล จันทน์หอม. (2553). *กฎหมายลักษณะอาญา รัตนโกสินทร์ ศก 127*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2561). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิดและสหโทษ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- ธานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ. (2544). *การตีความกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- นิรมัย พิศขำมันจิตร. (2561). *กฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้ป่วยและการจัดทำบริการทางด้านสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2559). *กฎหมายอาญาชั้นสูง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ประชุม โฉมฉาย. (2556). *ภาษาละตินสำหรับนิติศาสตร์และสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รังสิชัย บรรณกิจวิจารณ์ มนต์ชัย ขนิษฐลีลา และ สุปวีณ์ มณีคล้าย. (2560, มิถุนายน). *เจาะฎีกาเด่นพิพากษาศาลฎีกาที่ 4200/2559*. ข่าวเนติบัณฑิตยสภา.
- แวกส์, เรย์มอนด์. (2558). *ปรัชญากฎหมาย : ความรู้ฉบับพกพา* [Philosophy of law : a very short introduction] (พิเศษ สอาดเย็น, ธงทอง จันทรางศุ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2546). *บันทึกของนายยอร์ชปาตูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- สุพล พรหมมาพันธุ์. (2556). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ ธุรกิจ, (ฉบับปรับปรุงใหม่)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2560). *กฎหมายและข้อควรระวังของผู้ประกอบวิชาชีพแพทยพยาบาล*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย. (2556). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2560). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อังคนาวดี ปิ่นแก้ว. (2560). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เอกูต์. (2477). *กฎหมายอาญา*. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Garner, B. A. (2004). *Black's Law Dictionary*. United States: Thomson West.

